

Anpo Protests: พัฒนาการของการเคลื่อนไหว ทางการเมืองในญี่ปุ่นยุคหลังสงคราม Anpo Protests: the Development of Political Movement in Post-war Japan

ศิริพร ดาบเพชร¹
Siriporn Dabphet

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาความสำคัญของเหตุการณ์ Anpo Protests หรือการประท้วงอัมโปะ ซึ่งเป็นการประท้วงต่อต้านการให้สัตยาบันสนธิสัญญาความมั่นคงร่วมระหว่างสหรัฐอเมริกา กับญี่ปุ่นใน ค.ศ. 1960 และต่อต้านฐานทัพสหรัฐอเมริกาในญี่ปุ่น ผลการศึกษาพบว่านอกจาก เพื่อต่อต้านสนธิสัญญาและฐานทัพสหรัฐอเมริกาแล้ว ผู้ประท้วงยังต่อต้านความไม่เป็นประชาธิปไตย ของรัฐบาลจากการลงสัตยาบันสนธิสัญญา จึงออกมาเคลื่อนไหวเพื่อแสดงสิทธิของตนเองใน ระบอบประชาธิปไตย การประท้วงนี้เป็นการเคลื่อนไหวครั้งใหญ่ที่สุดของมวลชนญี่ปุ่นยุคหลัง สงคราม โดยกลุ่มนักศึกษาหัวรุนแรงฝ่ายซ้ายมีบทบาทสำคัญในการเคลื่อนไหวต่อต้านสนธิสัญญา และระดมมวลชน

คำสำคัญ : Anpo Protests ค.ศ. 1960, สนธิสัญญาความมั่นคงร่วมสหรัฐอเมริกา-ญี่ปุ่น

Abstract

This study examines the 1960 Anpo protests against the ratification of the revised U.S.-Japan Security Treaty and the U.S. military bases in Japan. The study has found that besides protesting against the treaty and the military bases, the protestors also protested against undemocratic acts of the government. The protestors called for democracy and mobilized millions people onto the streets to present their democratic rights. It was the biggest national crisis in post-war Japan. Students of a New Radical Left played the important role of the citizen activists in the protests of the treaty and mobilized people.

Keywords: Anpo Protests 1960, the U.S.-Japan Security Treaty

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 114 สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

บทนำ

บทความนี้ศึกษาวิเคราะห์สาเหตุและผลของเหตุการณ์ Anpo Protests ที่เกิดขึ้นในญี่ปุ่นใน ค.ศ.1960 ซึ่งเป็นการประท้วงต่อต้านการแก้ไขและให้สัตยาบันสนธิสัญญาความมั่นคงร่วมฉบับใหม่ระหว่างสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น (Treaty of Mutual Cooperation and Security between the United States and Japan) รวมถึงศึกษาบทบาทของขบวนการนักศึกษาที่มีต่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองและสังคมในยุคหลังสงคราม โดยเฉพาะการต่อต้านฐานทัพสหรัฐอเมริกาในญี่ปุ่นที่ดำเนินมาตั้งแต่ ค.ศ. 1952 และถึงจุดสำคัญใน ค.ศ. 1960 เมื่อมีการรณรงค์ต่อต้านสนธิสัญญา Anpo หรือ Anpo joyaku ซึ่งเป็นคำในภาษาญี่ปุ่น ที่ใช้เรียกสนธิสัญญาความมั่นคงร่วมระหว่างสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น สนธิสัญญานี้ได้ขยายระยะเวลาการตั้งฐานทัพของสหรัฐอเมริกาในญี่ปุ่นตั้งแต่ ค.ศ. 1952 ออกไปอีก ทำให้เกิดการต่อต้านสนธิสัญญา Anpo ฐานทัพสหรัฐอเมริกา และรัฐบาลญี่ปุ่นอย่างรุนแรง

สำหรับเหตุการณ์ Anpo Protests นี้ หนังสือประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นส่วนใหญ่ที่เป็นหนังสือประวัติศาสตร์ทั่วไปทั้งภาษาอังกฤษและภาษาไทย มักกล่าวถึงเหตุการณ์นี้อย่างสั้นๆ และไม่ได้ให้ความสำคัญอะไรเป็นพิเศษ โดยกล่าวเพียงสังเขปถึงที่มาของปัญหา คือ การต่ออายุสนธิสัญญาและการจลาจล (Gordon. 2013:273-277, ฮิวจ์ บอร์ดัน. 2526: 589-592) และไม่ได้กล่าวถึงชื่อของเหตุการณ์คือ Anpo Protests เลย นอกจากนี้ ในการเรียนประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นของชาวญี่ปุ่นเหตุการณ์นี้ก็ไม่ได้ถูกกล่าวถึงด้วยเช่นกัน ดังที่ ฮิโรเอะ ซารุยะ กล่าวไว้ในคำนำวิทยานิพนธ์ของเขา เรื่อง “Protests and Democracy in Japan: The Development of Movement Fields and the 1960 Anpo Protests” ว่า เขาได้รู้ว่ามีเหตุการณ์นี้เมื่อมาศึกษาที่สหรัฐอเมริกาแล้ว (Saruya. 2012: vi) ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะหลังเหตุการณ์ Anpo Protests ในเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน ค.ศ. 1960 กลุ่มนักศึกษาหัวรุนแรงได้ก่อการจลาจลประท้วงอีกหลายครั้งและมีความรุนแรงมากขึ้น จนถูกรัฐบาลปราบปรามอย่างหนัก และเมื่อสิ้นสุดทศวรรษ 1960 บทบาทของขบวนการศึกษาก็หมดไป

ความรุนแรงในสังคมญี่ปุ่นและการที่เยาวชนที่เป็นนักศึกษา นักเรียน เข้าร่วมก่อความรุนแรงในทศวรรษ 1960 ทำให้ถูกเรียกว่าเป็นคนรุ่นที่สูญเสียชีวิต (lost generation) (Hasegawa. 2003: 75) ผู้ที่เคยร่วมในการจลาจลหรือร่วมใช้ความรุนแรงต่างไม่ยอมกล่าวถึงหรือนึกถึงเหตุการณ์นี้ ดังคำให้สัมภาษณ์ผู้ที่เข้าร่วมเหตุการณ์ใน ค.ศ. 1960 และในทศวรรษนี้ ที่ปรากฏในภาพยนตร์สารคดีเรื่อง Anpo: Art x war ซึ่งเป็นภาพยนตร์สารคดีที่ผลิตเมื่อ ค.ศ. 2011 เขียนบทและอำนวยการผลิตโดย Linda Hoaglund ชาวอเมริกันที่เกิดและเติบโตในญี่ปุ่น สารคดีเรื่องนี้บอกเล่าเรื่องราวของเหตุการณ์ประท้วงใน ค.ศ. 1960 ผ่านภาพวาดของศิลปินหลายคนที่สะท้อนเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกา ความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านญี่ปุ่นกับทหารอเมริกัน และคำสัมภาษณ์ของผู้เข้าร่วมเหตุการณ์ประท้วง รวมถึงเหตุการณ์ประท้วงอื่นๆ ของนักศึกษาในทศวรรษนี้

ในช่วงราวสิบปีที่ผ่านมาหรือในทศวรรษ 2000 พบว่ามีงานวิชาการที่ศึกษาเหตุการณ์นี้ โดยเฉพาะเจาะจงมากขึ้น เช่น บทความของเคนจิ ฮาเซกาวะ เรื่อง In Search of a New Radical left: The Rise and Fall of the Anpo Bund, 1955 - 1960 (Hasegawa. 2003: 75-92) และวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกสาขาสังคมวิทยาของ ฮิโรเอะ ชารุยะ เรื่อง “Protests and Democracy in Japan: The Development of Movement Fields and the 1960 Anpo Protests” (Saruya. 2012) ทั้งสองเรื่องนี้เน้นศึกษาบทบาทขบวนการนักศึกษากลุ่มสำคัญๆ ที่มีกลุ่ม Bund หรือ ฝ่ายซ้ายหัวรุนแรงใหม่ (a New Radical Left Group) อยู่เบื้องหลัง นอกจากนี้ ฮิโรเอะ ชารุยะ ยังได้ศึกษาการเคลื่อนไหวและแนวคิดของกลุ่มปัญญาชนและคนงานที่เกี่ยวข้องกับการประท้วงใน ค.ศ. 1960 รวมถึงความขัดแย้งของขบวนการนักศึกษากลุ่มต่างๆ ขณะที่บทความของเคนจิ ฮาเซกาวะ เน้นบทบาทของพรรคคอมมิวนิสต์และแกนนำนักศึกษาหัวรุนแรงบางคนเป็นหลัก

1. สาเหตุของ Anpo Protests

สาเหตุหลักของเหตุการณ์ Anpo Protests เกิดจากการต่อต้านฐานทัพสหรัฐอเมริกาในญี่ปุ่นและสนธิสัญญา Anpo การต่อต้านรัฐบาลนายกรัฐมนตรีคิชิ โนบุสุเกะ (Kishi Nobusuke) ที่ประชาชนมองว่าไม่มีความเป็นประชาธิปไตยจากกรณีรื้อปรังการให้สัตยาบันสนธิสัญญาและบทบาทการเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษา ที่มีพรรคคอมมิวนิสต์ญี่ปุ่นและฝ่ายซ้ายหัวรุนแรงสนับสนุน ทำให้เหตุการณ์ประท้วงรุนแรงมากขึ้น

1. สนธิสัญญาความมั่นคงร่วมและการต่ออายุ

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ญี่ปุ่นถูกยึดครองโดยฝ่ายสัมพันธมิตรตั้งแต่ ค.ศ. 1945 และได้เอกราชใน ค.ศ. 1952 ในทางปฏิบัติอำนาจการปกครองญี่ปุ่นส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับสหรัฐอเมริกา นโยบายของสหรัฐอเมริกาที่จะทำสนธิสัญญาสันติภาพกับญี่ปุ่นเพื่อให้เอกราชญี่ปุ่นมีขึ้นตั้งแต่ต้น ค.ศ. 1947 และใน ค.ศ. 1949 เมื่อสถานการณ์การเมืองระหว่างโลกคอมมิวนิสต์กับประชาธิปไตยรุนแรงขึ้นทั้งในเอเชียและยุโรป สหรัฐอเมริกาและอังกฤษจึงตกลงกันว่าจะต้องมีสนธิสัญญาสันติภาพแบบเสรีและไม่มีการลงโทษญี่ปุ่น เพื่อให้ญี่ปุ่นเข้ามาเป็นฝ่ายประชาธิปไตย และควรให้ญี่ปุ่นเป็นปราการป้องกันการขยายตัวของสหภาพโซเวียต โดยญี่ปุ่นจะอนุญาตให้สหรัฐอเมริกามีฐานทัพในญี่ปุ่น ส่วนสหรัฐอเมริกาจะป้องกันญี่ปุ่นเป็นการแลกเปลี่ยน เพราะญี่ปุ่นไม่มีกองทัพป้องกันตนเองตามรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1947 ดังนั้น ในสนธิสัญญาสันติภาพที่ให้เอกราชญี่ปุ่นนั้น จึงมีการระบุว่า รัฐบาลญี่ปุ่นยอมให้กองกำลังต่างชาติ

ตั้งฐานทัพอยู่ในญี่ปุ่นได้ โดยจะมีสนธิสัญญาความมั่นคงร่วมระหว่างสหรัฐอเมริกากับญี่ปุ่น เพื่อรักษาความมั่นคงปลอดภัยในตะวันออกไกล ดังนั้นตามข้อตกลงในสนธิสัญญาความมั่นคงร่วม ค.ศ. 1952 จึงมีกองทัพสหรัฐอเมริกาในญี่ปุ่น โดยมีฐานทัพใหญ่อยู่ที่เกาะโอกินาวาทางใต้สุดของประเทศ

การทำสนธิสัญญาความมั่นคงร่วมทำให้ชาวญี่ปุ่นต่อต้านอย่างหนัก เพราะสนธิสัญญานี้ไม่มีวาระสิ้นสุด และเห็นว่าการมีกองทัพต่างชาติอยู่ในประเทศเท่ากับว่าญี่ปุ่นยังไม่มีอธิปไตยอย่างแท้จริง ดังนั้น หลังได้รับเอกราชเพียง 3 วัน กรรมกร นักศึกษา และสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ได้รวมตัวกันในกรุงโตเกียวเรียกร้องให้ทหารอเมริกันถอนออกจากญี่ปุ่น โจมตีนายกรัฐมนตรีโยชิเดะ ชิเงรุ (Yoshida Shigeru) ที่ตกลงทำสนธิสัญญากับสหรัฐอเมริกา และเพื่อต่อต้านการจำกัดเสรีภาพทางวิชาการ การเดินขบวนมีขึ้นภายใต้การชี้นำขององค์การนักศึกษาที่มีพรรคคอมมิวนิสต์สนับสนุน และเกิดการปะทะกับตำรวจจนได้รับบาดเจ็บทั้งสองฝ่าย ผู้นำในญี่ปุ่นหลายคนรวมถึงหนังสือพิมพ์ลงข่าวโจมตีพรรคคอมมิวนิสต์ บางฉบับเสนอให้ยุบพรรคคอมมิวนิสต์ รัฐบาลจึงออกกฎหมายต่อต้านการบ่อนทำลายในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1952 ให้อำนาจคณะรัฐมนตรีที่จะห้ามกิจกรรมใดๆ ที่นำไปสู่การจลาจล ทำให้การเคลื่อนไหวทางการเมืองถูกควบคุมมากขึ้น

เมื่อถึง ค.ศ. 1957 นายคิชิ โนบะสุเกะ (Kishi Nobusuke) นายกรัฐมนตรีจากพรรคเสรีประชาธิปไตย (Liberal Democratic Party: LDP) เสนอให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตรา 9 ที่ห้ามญี่ปุ่นมีกองทัพ และต้องการให้ญี่ปุ่นติดอาวุธใหม่ แต่ถูกคัดค้าน ต่อมารัฐบาลคิชิได้อนุมัติ “นโยบายพื้นฐานสำหรับการป้องกันประเทศ” ซึ่งมีนโยบายหลัก คือ ญี่ปุ่นจะพัฒนาอาวุธให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ในขอบเขตที่จำเป็นสำหรับการป้องกันตนเอง และญี่ปุ่นจะจัดการกับการรุกรานบนพื้นฐานของสนธิสัญญาความมั่นคงกับสหรัฐอเมริกา นโยบายนี้ยึดตามลัทธิโยชิเดะที่ประกาศโดยอดีตนายกรัฐมนตรีโยชิเดะ ชิเงรุ ใน ค.ศ. 1950 ประกอบด้วยหลัก 3 ประการ คือ

1) การฟื้นฟูเศรษฐกิจญี่ปุ่นเป็นเป้าหมายหลักของชาติ และญี่ปุ่นจะดีกับสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ เพื่อประโยชน์ของญี่ปุ่น 2) ญี่ปุ่นจะมีกองกำลังขนาดย่อม หลีกเลี่ยงการเข้าไปมีส่วนพัวพันปัญหายุทธศาสตร์ต่างประเทศ และ 3) ญี่ปุ่นจะพึ่งพาสหรัฐอเมริกาในการป้องกันประเทศ โดยให้สหรัฐอเมริกาตั้งฐานทัพอากาศ เรือ บก เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงระยะยาวของญี่ปุ่น พรรคฝ่ายค้าน เช่น พรรคสังคมนิยม ไม่เห็นด้วยกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญ แต่ฝ่ายอนุรักษ์นิยมยืนยันว่าควรเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญเพื่อตัดความคลุมเครือในสิทธิของญี่ปุ่นที่จะมีกองกำลังป้องกันตนเอง และเสนอให้ตั้งคณะกรรมการพิเศษขึ้นพิจารณาปัญหาการแก้ไขรัฐธรรมนูญ แต่การออกกฎหมายเพื่อก่อตั้งคณะกรรมการพิเศษนี้ถูกคัดค้านอย่างหนักจากพรรคสังคมนิยม และการหวั่นเสียงประชาชนญี่ปุ่นส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญ (อิวัจ บอร์ดัน. 2526: 580)

ปัญหาการแก้ไขรัฐธรรมนูญดำเนินมาหลายปีโดยไม่มีข้อยุติ เพราะรัฐบาลทราบดีว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญต้องได้คะแนนเสียง 2 ใน 3 ซึ่งเป็นไปได้ยาก จึงยังไม่มีการดำเนินการใดๆ ต่อ ขณะเดียวกันรัฐบาลก็ได้ดำเนินนโยบายเป็นมิตรกับสหรัฐอเมริกา และอนุมัติให้ตั้งกองกำลังป้องกันตนเองขึ้นอย่างเงียบๆ ทำให้พรรคสังคมนิยม พรรคคอมมิวนิสต์ และกลุ่มที่ต่อต้านการติดอาวุธและการผูกพันกับสหรัฐอเมริกาต่อต้านรัฐบาล

ประชาชนญี่ปุ่นส่วนใหญ่ยอมรับว่าการเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาเป็นสิ่งจำเป็น และเป็นประโยชน์ต่อญี่ปุ่น แต่ชาวญี่ปุ่นก็ไม่สบายใจที่ญี่ปุ่นถูกดึงเข้ามาเกี่ยวข้องกับสงครามเย็น เพราะการเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ยังมีการเผยแพร่อุดมการณ์รวมกลุ่มเอเชีย (Pan-Asianism) ซึ่งนำไปสู่ความรู้สึกว่าญี่ปุ่นควรอยู่กลุ่มเดียวกับกลุ่มแอฟริกา-เอเชีย ที่วางตัวเป็นกลาง และนำไปสู่ความรู้สึกชาตินิยมที่ทำให้เกิดความไม่พอใจที่ญี่ปุ่นต้องขึ้นอยู่กับสหรัฐอเมริกา รวมถึงความรู้สึกหวาดกลัวและต่อต้านการทดลองนิวเคลียร์ของสหรัฐอเมริกา ความรู้สึกเช่นนี้สั่งสมมานานและแสดงออกด้วยการต่อต้านเป็นระยะๆ เช่น ใน ค.ศ. 1956 ชาวบ้านที่หมู่บ้านซุนะวะวะซึ่งอยู่ชานเมืองโตเกียว เดินขบวนต่อต้านแผนขยายฐานทัพอากาศของสหรัฐฯ ที่อยู่ใกล้หมู่บ้าน จนมีผู้บาดเจ็บหลายร้อยคน และใน ค.ศ. 1957 มีคดียุทธการอเมริกันยิงสกัดญี่ปุ่นที่เข้าไปเก็บเศษโลหะในสนามบิน ปัญหาที่เกิดขึ้นจากรณีนี้นี้มีทั้งว่าเจตนาคัดค้านในศาลพลเรือนของญี่ปุ่น หรือศาลทหารของสหรัฐอเมริกา แม้ว่าต่อมาศาลญี่ปุ่นจะได้เป็นฝ่ายตัดสินคดี แต่จำเลยไม่ถูกลงโทษเพียงรอลงอาญา การกระทบกระทั่งเหล่านี้สร้างความไม่พอใจในหมู่ชาวญี่ปุ่นมาโดยตลอด

นายกรัฐมนตรีคิชิเริ่มเจรจาสนธิสัญญาความมั่นคงร่วมฉบับใหม่กับสหรัฐอเมริกาตั้งแต่ ค.ศ. 1957 โดยขอให้สหรัฐอเมริกาถอนทหารออกจากญี่ปุ่น และขอคำสัญญาว่าสหรัฐอเมริกาจะช่วยป้องกันญี่ปุ่น ถ้าญี่ปุ่นถูกรุกราน การเจรจาดำเนินต่อมาถึง ค.ศ. 1959 โดยผู้นำในพรรคเสรีประชาธิปไตยให้นายคิชิเจรจากับสหรัฐอเมริกา โดยขอให้ญี่ปุ่นมีสิทธิควบคุมการบริหารประเทศอย่างเต็มที่ และให้ญี่ปุ่นเข้าไปเกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาในที่สุด และญี่ปุ่นยืนยันที่จะมีสิทธิยับยั้งการใช้กำลังทหารของสหรัฐอเมริกาที่ประจำอยู่ในญี่ปุ่นในการออกไปปฏิบัติการนอกประเทศญี่ปุ่น รวมทั้งต้องยกเลิกข้อความในสนธิสัญญา ค.ศ. 1952 ที่กำหนดว่ากองทหารสหรัฐอเมริกาสามารถถูกเรียกมาปราบจลาจลในญี่ปุ่นได้ (ฮิวจ์ บอร์ดัน. 2526: 590)

ระหว่างการเจรจาปรับปรุงแก้ไขสนธิสัญญาอยู่นั้น ได้เกิดกระแสต่อต้านภายในประเทศ ตั้งแต่ปลาย ค.ศ. 1959 ทั้งในรัฐสภาจากพรรคสังคมนิยม พรรคคอมมิวนิสต์ ที่พยายามเปิดให้มีการลงคะแนนเสียงไม่ไว้วางใจนายคิชิ และการประท้วงบนท้องถนนจากองค์กรนักศึกษาและประชาชนที่เดินขบวนคัดค้านในวันที่ 27 พฤศจิกายน และเข้ายื่นหนังสือต่อรัฐสภาเพื่อเรียกร้องให้นายคิชิลาออก กองกำลังขององค์กรนักศึกษาที่เป็นพวกหัวรุนแรงได้ชักชวนสมัครพรรคพวกราว 12,000 คน ให้บุกเข้าสู่พื้นที่ของรัฐสภา และเกิดการปะทะกับตำรวจขึ้นจนต้อง

ถอยออกมา (Hasegawa.2003: 88) หลังจากนั้นยังมีการเดินขบวนประท้วงอีกหลายครั้งจนมีการปะทะกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ แต่สนธิสัญญาความมั่นคงร่วมฉบับใหม่ก็ได้รับการให้สัตยาบันในคืนวันที่ 19 พฤษภาคม ค.ศ. 1960 จากเดิมที่กำหนดไว้ในเดือนมิถุนายน สาธารณรัฐของสนธิสัญญา ได้แก่ กองกำลังของสหรัฐอเมริกาในญี่ปุ่นจะไม่ถูกนำมาใช้ปราบปรามจลาจลในญี่ปุ่น กองกำลังสหรัฐอเมริกาในญี่ปุ่นจะไปปฏิบัติการนอกประเทศโดยญี่ปุ่นไม่เห็นชอบไม่ได้ และจะปรึกษาก่อนนำอาวุธนิวเคลียร์เข้ามาในญี่ปุ่น (เอ็ดวิน โอ โรเซาเออร์. 2525: 435) สนธิสัญญานี้มีอายุ 10 ปี หลังจากนั้นสามารถยกเลิกได้ เท่ากับว่าจะยังคงมีฐานทัพสหรัฐอเมริกาในญี่ปุ่นไป ถึง ค.ศ.1970

หลังการแก้ไขสนธิสัญญาเรียบร้อย นายกรัฐมนตรีคิชิต้องเผชิญแรงกดดันเพิ่มมากขึ้น จากปัญหาการจลาจลหลายครั้งในประเทศ การถูกโจมตีจากกลุ่มที่ต้องการให้เลิกสนธิสัญญา และถูกโจมตีจากการให้สัตยาบันสนธิสัญญาโดยไม่มีการอภิปรายตามแบบประชาธิปไตย และผู้ชุมนุมประท้วงเพิ่มขึ้น เพราะมีความกังวลว่าสนธิสัญญา Anpo อาจนำญี่ปุ่นเข้าสู่สงครามในภูมิภาคในฐานะพันธมิตรของสหรัฐอเมริกา แรงกดดันเหล่านี้ทำให้นักชิลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในวันที่ 23 มิถุนายน ค.ศ. 1960 (ดับเบิลยู จี. บิสลีย์. 2543: 457)

2. ความกังวลเรื่องหลักการประชาธิปไตยและการประท้วงเพื่อปกป้องประชาธิปไตย

ก่อนการให้สัตยาบันสนธิสัญญา Anpo ในกรุงโตเกียวได้เกิดการประท้วงของนักศึกษาและประชาชนญี่ปุ่นที่ออกมาเดินขบวนประท้วงบนท้องถนนอย่างต่อเนื่องแทบทุกวัน ในช่วงเดือนพฤษภาคมและมิถุนายน ค.ศ. 1960 (Kerstern. 2009: 227-245) การประท้วงครั้งนี้ถือเป็นการเคลื่อนไหวของมวลชนครั้งใหญ่ที่สุดในญี่ปุ่นยุคหลังสงคราม (อิวจิ บอร์ดัน. 2626: 589) โดยนอกจากเพื่อต่อต้านสนธิสัญญาความมั่นคงร่วมแล้ว ยังเป็นเพราะนักศึกษาประชาชนเกิดความกังวลต่อระบบประชาธิปไตยในญี่ปุ่น ผู้ประท้วงมองว่าการกระทำของรัฐบาลคิชิไม่เป็นประชาธิปไตย เพราะรีบเร่งให้สัตยาบันสนธิสัญญาโดยเปลี่ยนจากเดือนมิถุนายน มาเป็นคืนวันที่ 19 ต่อเช้าวันที่ 20 พฤษภาคม เพื่อให้ทันต่อการมาเยือนญี่ปุ่นของนายดไวต์ ดี. ไอเซนฮาวร์ (Dwight D. Eisenhower) ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาในวันที่ 19 มิถุนายน นายกรัฐมนตรีคิชิจึงเรียกประชุมสภาผู้แทนอย่างเร่งด่วนโดยหวังว่าจะให้สภาผู้แทนราษฎรลงสัตยาบัน ซึ่งจะทำให้สนธิสัญญามีผลบังคับใช้โดยอัตโนมัติใน 30 วัน

พรรคฝ่ายค้านและประชาชนที่ต่อต้านสนธิสัญญาวิจารณ์ว่านายคิชิกระทำขัดรัฐธรรมนูญและไม่เป็นประชาธิปไตย เพราะรวบรัดให้สัตยาบันท่ามกลางความวุ่นวายในรัฐสภา จากการที่สมาชิกพรรคฝ่ายค้านที่คัดค้านการต่ออายุสัญญาได้ถอนตัว (walk out) ออกจากที่ประชุม และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางส่วนรวมถึงลูกพรรคบางคนของคิชิในพรรคเสรีประชาธิปไตยได้ประกาศไม่ให้ความร่วมมือในการลงสัตยาบัน บางส่วนพยายามขัดขวางไม่ให้สภาลงสัตยาบัน จนฝ่ายรัฐบาลต้องนำกำลังตำรวจกว่า 500 นาย เข้ามาคุ้มครองในสภา

นักศึกษาประชาชนจึงเห็นว่ารัฐบาลไม่เคารพหลักการประชาธิปไตย กีดกันการแสดงความคิดเห็นในระบบรัฐสภา ไม่ยอมรับฟังเสียงส่วนน้อย (Kersten.1996: 213) และยังใช้กำลังตำรวจเข้ามาบังคับการลงมติในสภา ทำให้ประชาชนเพิ่มความไม่พอใจและโกรธแค้นรัฐบาลมากขึ้น และทำให้การต่อต้านสนธิสัญญา Anpo กลายเป็นวิกฤติของชาติ บรรดานักศึกษาประชาชนญี่ปุ่นออกมาประท้วงบนท้องถนนเพิ่มมากขึ้น โดยมีการประมาณว่ามีผู้ประท้วงกว่าสิบล้านคน

นอกจากนี้นักวิชาการบางคนเสนอความเห็นที่ว่า ชาวญี่ปุ่นเห็นว่าเหตุการณ์นี้ทำให้ไม่สามารถเชื่อถือไว้ใจนักการเมืองได้ว่าจะเป็นตัวแทนของประชาชนอย่างเต็มที่ ทำให้ประชาชนรวมตัวกันออกมาประท้วงบนท้องถนน เพื่อแสดงถึงสิทธิความเป็นพลเมืองของตน (Saruya. 2012: 114) เพื่อปกป้องประชาธิปไตย (Hasegawa. 2003: 75) และเรียกร้องความรับผิดชอบจากรัฐบาล จนกลายเป็นการประท้วงครั้งใหญ่ที่สุดของญี่ปุ่นหลังสงคราม ซึ่งการที่นายคิซึลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในเวลาไม่นานหลังการให้สัตยาบันสนธิสัญญา และการยกเลิกการเยือนญี่ปุ่นในนาทียุคสุดท้ายของนายไอเซนฮาวร์ ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา เพราะเห็นการประท้วงต่อต้านสหรัฐอเมริกาอย่างรุนแรง ถือเป็นความสำเร็จที่สำคัญในการเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษา (Dowsey.1970: 3) แม้จะไม่สามารถขัดขวางการให้สัตยาบันสนธิสัญญา Anpo ได้ก็ตาม

2. บทบาทและการเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษา และฝ่ายซ้ายหัวรุนแรงใน Anpo Protests

การประท้วงต่อต้านสนธิสัญญาความมั่นคงร่วมระหว่างสหรัฐอเมริกา-ญี่ปุ่น ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ ค.ศ. 1952 นำโดยนักศึกษามหาวิทยาลัยในเซงะกุเรง (Zengakuren) หรือองค์การนักศึกษาแห่งชาติ (the national student organization) ที่ตั้งขึ้นใน ค.ศ. 1948 และกลายเป็นองค์กรกลางสำหรับการเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตยของนักศึกษา แต่เพราะในเวลาต่อมาแกนนำของเซงะกุเรงเข้าเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ญี่ปุ่น การเคลื่อนไหวขององค์การจึงเป็นไปเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์ไปด้วย (Saruya. 2012: 160 and Hasegawa. 2003: 76) การที่นักศึกษาทุกคนต้องเป็นสมาชิกองค์การเซงะกุเรงโดยอัตโนมัติ ทำให้องค์การนี้มีสมาชิกจำนวนมากและมีบทบาทสำคัญในการเคลื่อนไหวที่สำคัญทางการเมืองและสังคม เช่น การต่อต้านสงครามเกาหลี (ค.ศ. 1950-1953) และสหรัฐอเมริกาในการทำสงครามเกาหลี รวมถึงการต่อต้านการขยายฐานทัพสหรัฐอเมริกาที่หมู่บ้านซุนะวะวะ ใน ค.ศ. 1956-1957 (Sunagawa Protests) นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ มีส่วนร่วมในการประท้วงต่อต้าน ซึ่งจบลงด้วยชัยชนะของฝ่ายต่อต้าน เพราะรัฐบาลญี่ปุ่นยอมยกเลิกการขยายพื้นที่ฐานทัพสหรัฐอเมริกา

อย่างไรก็ตาม การประท้วงที่หมู่บ้านซุนงะวะกลับกลายเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้แกนนำนักศึกษาในเซงงะกุรงมีความขัดแย้งทางแนวคิดและแบ่งเป็นกลุ่มต่างๆ ชัดเจนขึ้น เช่น ทาคาโนะ ฮิเดโอะ (Takano Hideo) นักศึกษาที่สนับสนุนฝ่ายคอมมิวนิสต์จากมหาวิทยาลัยวาเซดะ เห็นว่าการที่รัฐบาลญี่ปุ่นยกเลิกแผนการขยายพื้นที่ฐานทัพสหรัฐอเมริกาไม่ได้เกิดจากการประท้วงของกลุ่มนักศึกษา แต่เป็นเพราะความขัดแย้งทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้นระหว่างทุนนิยมผูกขาดของญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกา กระแสเรียกร้องสันติภาพของโลก และกระแสความคิดเห็นภายในประเทศที่คัดค้านการขยายพื้นที่ฐานทัพ ทาคาโนะ ฮิเดโอะจึงเสนอให้นักศึกษาให้ความสำคัญต่อประเด็นการต่อสู้ทางเศรษฐกิจมากกว่าการต่อสู้ทางการเมือง แต่แกนนำนักศึกษาคณะอื่นๆ ในเซงงะกุรงไม่เห็นด้วย และมองว่าเป็นความคิดไร้สาระ โดยนักศึกษากลุ่มนี้ยังมองว่าการต่อสู้ทางการเมืองเป็นประเด็นหลัก (Saruya. 2012: 166-167 and Hasegawa. 2003: 80)

ในปลาย ค.ศ. 1958 การแบ่งเป็นกลุ่มต่างๆ ของนักศึกษาที่มีแนวคิดทางการเมืองและสังคมที่แตกต่างกันเห็นได้ชัดจนมากขึ้น โดยมีทั้งพวกที่เป็นกลาง กลุ่มรักสันติ กลุ่มต่อต้านทุนนิยม กลุ่มสนับสนุนคอมมิวนิสต์ กลุ่มนิยมฝ่ายซ้าย และกลุ่มขวาจัด เป็นต้น แต่พวกที่มีบทบาทมากคือกลุ่มนักศึกษาหัวรุนแรงซึ่งได้ก่อตั้ง the Bund หรือ กลุ่มหัวรุนแรงฝ่ายซ้ายใหม่ (a New Radical Left) ของพรรคคอมมิวนิสต์ญี่ปุ่นขึ้น และเพิ่มบทบาทควบคุมการเคลื่อนไหวของเซงงะกุรง และนักศึกษากลุ่มนี้มีบทบาทนำในการรณรงค์ต่อต้านสนธิสัญญา Anpo ตั้งแต่ปลาย ค.ศ. 1959 เป็นต้นมา

ดังที่กล่าวไปแล้วว่าการเคลื่อนไหวของเซงงะกุรงถูกโยงเข้ากับการเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์ญี่ปุ่น เพราะแกนนำส่วนใหญ่ของเซงงะกุรงเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ ในช่วงแรกของยุคหลังสงครามแนวคิดของพรรคคอมมิวนิสต์เป็นที่นิยมมากขึ้นในหมู่เยาวชนญี่ปุ่นจำนวนมาก นักศึกษาหัวรุนแรงในทศวรรษ 1960 หลายคนมีส่วนร่วมในองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพและการแสดงออกทางความคิดทางการเมืองตั้งแต่ในระดับมัธยม เช่น โคจิ อิกุตะ (Koji Ikuta) หนึ่งในแกนนำนักศึกษาฝ่ายซ้าย อิกุตะเป็นสมาชิกชมรมไต้วาทีของโรงเรียน ซึ่งชมรมนี้มีการอภิปรายเรื่องสงครามเกาหลี และมีแนวคิดต่อต้านการทำสงครามของสหรัฐอเมริกา การอภิปรายเกี่ยวกับแนวคิดของมาร์กซ์ - เลนิน การเย้ยชมที่ทำการพรรคคอมมิวนิสต์ญี่ปุ่น และนักเรียนหลายคนเข้าร่วมกลุ่มเยาวชนพรรคคอมมิวนิสต์ ต่อมาอิกุตะเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ญี่ปุ่นตั้งแต่ ค.ศ.1950 ขณะเรียนชั้นมัธยมปลาย (Hasegawa. 2003: 76) และเมื่อเข้าเรียนต่อที่มหาวิทยาลัยโตเกียว หรือที่เรียกกันสั้นๆ ในภาษาญี่ปุ่นว่า โตได (Todai) ใน ค.ศ. 1952 อิกุตะกลายเป็นแกนนำคนหนึ่งขององค์กรทางทหารของพรรคคอมมิวนิสต์ นอกจากนี้ยังมีนักศึกษาคนอื่นๆ อีกจำนวนมากที่เป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์สาขามหาวิทยาลัยโตเกียว

กลุ่มฝ่ายซ้ายในเซงงะกุรงออกปฏิบัติการเคลื่อนไหวต่อต้าน Anpo ครั้งแรกในวันที่ 27 พฤศจิกายน ค.ศ. 1959 ด้วยการนำมวลชนจำนวนมากเดินขบวนไปยังรัฐสภาเพื่อคัดค้าน

สนธิสัญญาและเพื่อขับไล่ นายกรัฐมนตรีออกจากตำแหน่ง ในวันที่ 16 มกราคม ค.ศ. 1960 คิซิมิกำหนดเดินทางไปสหรัฐอเมริกาเพื่อลงนามในสนธิสัญญาที่แก้ไขแล้ว เซงงะกุเรงได้ระดมนักศึกษาจำนวนมากไปยึดอาคารที่สนามบินฮานเดะ เพื่อขัดขวางการเดินทางของคิซิมิ แต่ถูกตำรวจและหน่วยรักษาความปลอดภัยผลักดันออกมา แกนนำนักศึกษาและนักศึกษากว่า 70 คน ถูกจับกุมและถูกตัดสินจำคุก รัฐบาลหวังว่าการจำคุกแกนนำจะทำให้ขบวนการนักศึกษาลดบทบาทลง แต่กลับกลายเป็นว่าการต่อต้านสนธิสัญญา Anpo กลายเป็นประเด็นที่ได้รับความนิยมจากสาธารณะมากยิ่งขึ้น

ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1960 นักศึกษาที่ถูกจับได้รับการปล่อยตัวและพบว่า การต่อต้าน Anpo กำลังเป็นที่สนใจในหมู่ประชาชนทั่วไปไม่เพียงแค่นักศึกษา นอกจากนี้การเคลื่อนไหวต่อต้าน Anpo ตั้งแต่เดือนเมษายนเพิ่มขึ้นมาก เพราะมีนักศึกษาปี 1 เข้าสู่ระบบมหาวิทยาลัยในเดือนนี้ และจำนวนนักศึกษาปี 1 กว่า 30,000 คน เข้าร่วมการประท้วงในวันที่ 26 เมษายน ซึ่งนับเป็นจำนวนมากที่สุดของผู้ประท้วงที่เป็นนักศึกษาตั้งแต่เริ่มมีการรณรงค์ต่อต้านสนธิสัญญา Anpo ตั้งแต่ ค.ศ. 1959 โดยในการประท้วงวันที่ 27 พฤศจิกายน ค.ศ. 1959 มีนักศึกษาเข้าร่วม 20,000 คน (Hasegawa. 2003: 89)

ในระหว่างเดือนพฤษภาคม - มิถุนายน ค.ศ. 1960 การประท้วงสนธิสัญญา Anpo ที่เริ่มจากการนัดหยุดงาน การนั่งประท้วง การเดินขบวนประท้วงไปตามท้องถนน เริ่มมีการเคลื่อนไหวที่รุนแรงขึ้นโดยการนำของนักศึกษาหัวรุนแรง เช่น มีการล้อมรถและพยายามคว่ำรถของนายเจมส์ ฮาเกอร์ตี (James Hagerly) เลขานุการของประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์ที่เดินทางมาญี่ปุ่น เพื่อเตรียมรับการเดินทางของไอเซนฮาวร์ที่จะมาเยือนญี่ปุ่น มีการใช้อาวุธประเภทกระบอง ท่อนเหล็ก การปะทะกับเจ้าหน้าที่ และในวันที่ 15 มิถุนายน ค.ศ. 1960 นักเรียนหญิงอายุ 15 ปี เสียชีวิตในที่ชุมนุมหน้าตึกรัฐสภา ผู้ประท้วงโจมตีว่าเป็นเพราะการกระทำที่รุนแรงของเจ้าหน้าที่ตำรวจ แต่ตำรวจอ้างว่าผู้ตายถูกอาวุธของผู้ประท้วงเอง (Gordon. 2013: 276) ทำให้ผู้ประท้วงไม่พอใจและไม่มั่นใจในความปลอดภัย การประท้วงเพิ่มความรุนแรงมากขึ้นจนกลายเป็นการจลาจล

แม้การต่อต้านสนธิสัญญา Anpo จะไม่ประสบความสำเร็จเพราะสนธิสัญญาได้รับการให้สัตยาบันและมีผลบังคับใช้ ฐานทัพของสหรัฐอเมริกายังคงอยู่ และญี่ปุ่นยังคงมีภาพของการเป็นพันธมิตรใกล้ชิดของสหรัฐอเมริกา แต่บทบาทและการเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษาในเหตุการณ์นี้ถือว่ามีความสำคัญยิ่ง และในทศวรรษ 1960 กลุ่มนักศึกษายังคงโจมตีรัฐบาลอย่างต่อเนื่องโดยเฉพะนโยบายด้านการต่างประเทศ แต่วิธีการต่อต้านรัฐของนักศึกษาในทศวรรษนี้มีความรุนแรงมากขึ้น เพราะเห็นว่าการทำตามกฎหมายและไม่ใช้ความรุนแรงไม่อาจขัดขวางการให้สัตยาบันสนธิสัญญา Anpo ได้ ดังนั้นจึงหันมาใช้ความรุนแรงในการประท้วง โดยคิดว่าอาจจะทำให้ได้รับการสนับสนุนจากพรรคการเมืองฝ่ายค้าน (ฮิวจ์ บอร์ดัน. 2526: 613)

นอกจากนี้ ในทศวรรษ 1960 ได้เกิดการแตกแยกต่อสู้กันเองระหว่างนักศึกษาหัวรุนแรง ฝ่ายซ้ายกลุ่มต่างๆ เพื่อแย่งชิงบทบาทการนำ และเพื่อแสวงหาอำนาจ ความเชื่อถือและเพื่อควบคุมขบวนการนักศึกษากลุ่มอื่นๆ จนลุกลามเป็นการปะทะกันอย่างรุนแรงด้วยอาวุธ จนต้องปิดมหาวิทยาลัยหลายแห่งทั่วประเทศในทศวรรษ 1960 รัฐบาลต้องใช้วิธีการต่างๆ ในการปราบปรามและลงโทษนักศึกษาที่ละเมิดกฎหมายห้ามก่อการจลาจลอย่างหนัก จนเมื่อสิ้นสุดรูป

Anpo Protests เป็นเหตุการณ์ที่มีความสำคัญในประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นยุคหลังสงคราม เพราะเป็นการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนครั้งใหญ่ที่สุด มีผู้เข้าร่วมการชุมนุมประท้วงมากกว่าสิบห้าล้านคน และเป็นสัญลักษณ์ของการเริ่มต้นการเคลื่อนไหวของนักกิจกรรมทางการเมืองและสังคมที่เป็นพลเรือน (citizen activist) หรือที่เรียกในภาษาญี่ปุ่นว่า shimin แม้ว่าผลของการต่อต้านสนธิสัญญาจะไม่สำเร็จ แต่ Anpo Protests จุดประกายการเคลื่อนไหวของมวลชนในระดับที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน และเป็นการแสดงออกถึงสิทธิทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- บอร์ตัน, ฮิวจ์ (2526). **ศตวรรษใหม่ของญี่ปุ่น จากเปอริถึงปัจจุบัน**. บรรณาธิการแปลโดย วุฒิชัย มูลศิลป์ และสุภัทรา นิลวัชรระ กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย
- บิสลีย์, ดับเบิลยู จี. (2543). **ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยใหม่**. แปลโดย ทองสุกเกตุโรจน์. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ.
- ไรเซาเออร์, เอ็ดวิน โอ. (2525). **เรื่องของชนชาติญี่ปุ่น**. แปลโดย ประเสริฐ จิตติวัฒนพงศ์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- Dowsey, S. J. (ed.). **Zengakuren: Japan's Revolutionary Students**. California, Berkely: Ishi Press. 1970.
- Gordon, Andrew. (2014). **A Modern History of Japan, From Tokugawa Times to the Present**. Oxford: Oxford University Press.
- Hasekawa, Kenji, (2003). "In Search of a New Radical left: The Rise and Fall of the Anpo Bund, 1955 – 1960" *Stanford Journal of East Asian Affairs*, Vol 3 (no.1): 75 – 92.
- Saruya, Hiroe (2012). "Protestss and Democracy in Japan: The Development of Movement Fields and the 1960 Anpo Protestss"

Kerstern, Rikki. “The Intellectual Culture of Postwar Japan and the 1968-1969 University of Tokyo Protests: Repositioning the Self in Postwar Thought, *Social Science Japan Journal*, 12 (2009), pp. 227-245.

Kersten, Rikki (1996). *Democracy in Postwar Japan: Maruyama Masao and the Search for Autonomy*. London: Routledge.

“Remembering the 1960 ANPO Struggle: “The Souls of the Dead Live on”

Retrieved on 2 March, 2014, from <http://tenthousandthingsfromkyoto.blogspot.com/2010/06/remembering-1960-anpo-struggle-souls-of.html>